

Sammanställning av förfrågan gällande studiehandledningen i grundläggande utbildning och på andra stadiet

Elev- och studiehandledningen och handledning överlag inom utbildningen har betonats i allt högre grad under de senaste åren. Detta syns tydligt i utbildningslagstiftningen och läroplansgrunderna. Diskussionen om studiehandledningens roll har ytterligare aktualiserats i och med planerna på en utvidgad läroplikt.

Svenska enheten för bildningsväsendet vid Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland har som ett specialuppdrag att koordinera och utveckla informations-, rådgivnings- och vägledningstjänsterna för den svenskspråkiga befolkningen utgående från principen om och målen för livslång vägledning. För att få en bild av tillgången till studiehandledare och behörighetsgraden hos de verksamma samt övriga utvecklingsbehov gjorde svenska enheten en förfrågan gällande studiehandledningen i februari 2020. Förfrågan sändes till bildningsdirektörerna i de kommuner som ordnar svenskspråkig grundläggande utbildning och gymnasieutbildning samt till rektorerna i utbildningsenheterna som ordnar svenskspråkig yrkesutbildning på andra stadiet. Av de 28 svensk- och tvåspråkiga kommunerna svarade 16 på förfrågan (57 %). Endast en av kommunerna ordnade enbart grundläggande utbildning. Inom yrkesutbildningen sändes enkäten till elva utbildningsanordnare och tio av dem svarade (91 %).

I sammanställningen används begreppen elevhandledning och studiehandledning parallellt. Tjänstebenämningarna kan också variera. Inom yrkesutbildningen har flera utbildningsanordnare frångått benämningen studiehandledare. I stället används benämningarna studiekoordinator, examenshandledare, karriärvägledare, lärare med studiehandledaruppgifter och ansvarig handledare.

Behörigheten bland elev- och studiehandledarna

Inom de 16 kommunerna som besvarade förfrågan fanns det totalt 45 befattningar för elev- och studiehandledning. Av dem som innehade befattningarna var 82,2 % behöriga. Vidare jobbade en timlärare i huvudsyssla och fem timlärare i bisyssla med studiehandledning. De saknade alla behörighet för uppgiften.

Det fanns vissa regionala skillnader i behörigheten. I Nyland var behörigheten lägre än i de övriga regionerna. Speciellt i kommunerna i huvudstadsregionen varierade andelen behöriga mellan 50 % och 80 %.

Region	Antal befattningar	Antal behöriga	Andelen behöriga i %
Egentliga Finland	6	6	100,0 %
Nyland	28	21	75,0 %
Österbotten	11	10	90,9%
Sammanlagt	45	37	82,2 %

Största delen av kommunerna hade 1–2 studiehandledarbefattningar, d.v.s. en inom den grundläggande utbildningen och en i gymnasiet. I Helsingfors fanns 9,5 befattningar och i Esbo och Raseborg vardera fem befattningar.

Det är svårare att utläsa behörigheten bland dem som handhar studiehandledningen i yrkesutbildningsenheterna.Handledningsfunktionen inom yrkesutbildningen ser annorlunda ut och är i

högre grad bunden till lärarna och examenshandledarna, något som utbildningsanordnarna också påpekade i sina svar.

Rekrytering av elev- och studiehandledare

Tolv av kommunerna har rekryterat personal för elev- och studiehandledningen under de senaste fem åren. Samtliga konstaterade att antalet behöriga sökande till tjänsterna var lågt, vanligen var en eller högst två sökande behöriga. Tre kommuner hade inte fått behöriga sökande till tjänsterna. Antalet sökande var överlag lågt oberoende av behörighetsgrad. Det fanns inga regionala skillnader i rekryteringen. En kommun konstaterade allmänt att det inte finns någon reserv av behöriga studiehandledare. Om en kommun lyckas få en behörig studiehandledare blir det ofta en lucka i en annan kommun.

Inom yrkesutbildningen hade fem anordnare rekryterat personal för studiehandledningen. Fyra av dem hade inte fått behöriga sökande eller endast en med studiehandledarbehörighet. En anordnare har frångått kravet på studiehandledarbehörighet, där har behörighetskravet varit lärare, samhällspedagog och pedagogiemagister (inte administration som huvudämne). Detta har lett till att man haft 15–20 sökande till varje befattning.

Det framtida behovet av elev- och studiehandledning

Femton av kommunerna som besvarade enkäten ansåg att behovet av studiehandledning ökar i framtiden. Tre kommuner konstaterade att de just nu har rätt antal tjänster för uppgiften men att kraven på handledning och därmed mera resurser ökar.

Kommunerna angav flera orsaker till det ökade behovet. Sju kommuner nämnde den utökade studiehandledningen i gymnasiet och sex kommuner planerna på den utvidgade läroplikten som viktiga orsaker. Tre kommuner ansåg också att behovet av studiehandledning ökar inom den grundläggande utbildningen i och med att studiehandledarnas uppgifter blivit alltmera mångfacetterade, mycket på grund av ordnandet av olika specialarrangemang gällande skolfrånvaro och andra utmaningar bland eleverna. I en kommun ansåg man att handledningsfunktionen i skolan överlag behöver ses över och man har börjat fundera på hur man ska reformera studiehandledningen inom årskurserna 7–9. Man anser att nuvarande system inte passar dagens behov.

En kommun ansåg att behovet kommer att vara oförändrat och en kommun trodde att behovet av studiehandledning minskar på grund av ett minskande elevunderlag.

Inom yrkesutbildningen ansåg samtliga att det finns ett utökat behov av olika former av handledning. De flesta konstaterade att behovet av individuell studie- och karriärplanering har ökat och att stödet vid övergångarna mellan stadierna och ut i arbetslivet har blivit allt viktigare. De studerande behöver bland annat hjälp med att göra upp den personliga utvecklingsplanen (PUK). Handledningen är en gemensam uppgift för all undervisande personal. I de mindre enheterna ansåg man att studiehandledningen har implementerats på ett naturligt sätt i lärarnas arbete men att det i framtiden nog finns behov för en skild resurs.

Behovet av en kontinuerlig svenskspråkig studiehandledarutbildning

Hela 14 kommuner ansåg att det borde ordnas en skild svenskspråkig studiehandledarutbildning. Flera påtalade svårigheterna att rekrytera behöriga studiehandledare som en viktig orsak till att utbildningen borde ordnas. Några sade också, att de har anställda som saknar behörighet och som gärna skulle delta i utbildningen. Eftersom svenskspråkig utbildning ordnas sporadiskt väljer flera speciellt i södra Finland en finskspråkig utbildning för att få behörigheten.

I kommentarerna föreslås att en svenskspråkig utbildning ordnas så, att lärare som redan jobbat några år skulle kunna avlägga den som en påbyggnadsutbildning. Det är till stor fördel om studiehandledaren har

egna erfarenheter av undervisningsarbete och att överlag ha jobbat med elever i olika åldrar. Utbildningen borde ordnas flexibelt så att man kan genomföra den vid sidan av arbetet. Vidare framgår det ur kommentarerna att studiehandledarutbildningen borde ordnas kontinuerligt med några års mellanrum.

Sju av yrkesutbildningsanordnarna ansåg att det finns behov av en svenskspråkig studiehandledarutbildning. Några av dem betonade att det i synnerhet i övergångsskedena är viktigt att det finns behörig personal. Samtidigt konstaterade flera att innehållet i utbildningen kunde revideras utgående från behoven och kraven i den nu gällande lagstiftningen. Regelrätt studiehandledning på samma sätt som inom grundläggande utbildning behövs bara till viss del. En av yrkesutbildarna konstaterade att det vore bra om det ordnades en studiehandledarutbildning för till exempel yrkeslärare eller annan undervisande personal. De skulle då ha möjlighet att utöka sin kompetens och fungera som studiehandledare.

En av yrkesutbildningsanordnarna konstaterade att samhället och utbildningsområdena är i ständig förändring. Möjligheterna att studera och omskola sig flera gånger under karriären ökar. Det betyder att det bör finnas kunniga studiehandledare och vägledare som kan stöda och guida både unga och vuxna att hitta rätt. Därför borde studiehandledarutbildningen ordnas regelbundet. En annan anordnare var inne på samma linje och efterlyste en vägledarutbildning, d.v.s. en bredare utbildning än den som är inriktad på studiehandledning i skolorna. Vägledning sker i dag också i ungdomsverkstäder, TE-byråer mm. Målet borde vara att vägledningen skulle handhas av professionella och neutrala personer som kan vägleda unga men också vuxna som är mitt inne i karriären men står inför förändringar antingen av fri vilja eller av tvång.

Regelbunden kompetensutveckling för studiehandledare

En av kommunerna poängterade behovet av fortbildning och kompetensutveckling för studiehandledarna. Elevernas individuella studiestigar och alternativ för fortsatta studier ökar samtidigt som arbetlivet förändras i snabb takt. Detta kräver en ständig uppdatering av studiehandledarnas egen kompetens. Om den utvidgade läroplikten genomförs kräver detta troligen också nya kompetenser.

Två yrkesutbildningsanordnare påtalade likaså behovet av fortbildning och kompetensutveckling inom olika former av handledning. Fortbildningen borde riktas till alla som handleder inom yrkesutbildningen. Vidare behövs utökade kunskaper om handledning av mera krävande studerande.

Andra synpunkter och utvecklingsförslag gällande studiehandledningen

Ur kommentarerna framgår det att studiehandledningen ses som en viktig funktion och att resurserna för den bör vara tillräckliga. För att få en fungerande helhet behöver studiehandledningen koordineras över stadiegränserna. Vidare konstaterades att alla lärare borde fungera som handledare, det är ett ansvar som alla pedagoger borde ta. Studiehandledaren har det övergripande ansvaret men alla lärare kan hjälpa till.

Två kommuner påtalade behovet av elevhandledning också i de lägre årskurserna inom den grundläggande utbildningen. Elevhandledningen är till sitt innehåll förebyggande och ger basfärdigheter för livet.

En av yrkesutbildningsanordnarna ansåg att vägledningen i årskurserna 7–9 är väldigt skolfokuserad. Man handleder eleverna till att söka till skolor, inte till yrken, inte till det arbetslivet behöver. Ofta är kopplingen mellan grundskolan och gymnasiet stark, ibland jobbar till och med studiehandledaren i båda stadierna, vilket kan påverka neutraliteten.

En yrkesutbildare föreslog, att en digital materialbank för handledningen byggs upp som en portal. Denna portal skulle vara tillgänglig för alla utbildningsenheter och där kunde man dela material, information om fortbildningar, mässor mm.

Slutsatser

Behörigheten bland studiehandledarna inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen är relativt god totalt sett. Däremot finns det vissa regionala skillnader. Inom yrkesutbildningen varierar behörighetskraven för handledningsuppgifterna och studiehandledningen. Det går därför inte att ge ett entydigt svar gällande behörigheten.

I svaren råder en samstämmighet om att det är svårt att rekrytera ny personal för studiehandledningen. Då största delen av dem som svarade dessutom ansåg att behovet av studiehandledning ökar blir rekryteringen ännu mera problematisk. Det finns således en beställning på en kontinuerlig svenskspråkig studiehandledarutbildning som är öppen också för dem som redan är verksamma inom utbildningsfältet. I ordnandet av utbildningen bör den regionala jämlikheten beaktas.

En kontinuerligt återkommande akademisk svenskspråkig studiehandledarutbildning skulle också bidra till att bygga upp ett bestående vetenskapligt sammanhang och främja forskningen inom vägledningen i finlandssvensk kontext. För närvarande sker forskningen enbart på finska i universiteten i Jyväskylä och östra Finland. Med tanke på den finlandssvenska utbildningskontexten och kulturen finns det behov för specifik forskning.

På sikt borde en svenskspråkig vägledarutbildning, eventuellt ett magistersprogram i studie- och yrkesvägledning, tas i bruk. Studiehandledning och karriärvägledning ges inte enbart inom utbildningsenheterna utan också i arbets- och näringsbyråerna, ungdomsverkstäderna, inom olika organisationer mm. Utbildningen och kompetensen hos dem som arbetar som vägledare inom olika sektorer är varierande. I Sverige ingår studie- och yrkesvägledarprogrammet, som leder till kandidatexamen, i utbildningsutbudet sedan lång tid tillbaka. Att programmet i Finland skulle leda till magisterexamen motiveras med att lärarutbildningen här är på magistersnivå som standard.

Studiehandledningens och handledningens utökade roll inom utbildningen överlag skapar behov av fortbildning och kompetensutveckling. Detta behov gäller inte enbart studiehandledarna utan lärarkollegierna överlag. En del av kompetensutvecklingen kan ske genom kortare fortbildningar. Men också en längre handledarfortbildning i likhet med ledarskapsutbildningarna kunde ordnas.

Svenska enheten kommer fortsättningsvis att via sin fortbildning och verksamhet i de regionala LIV-sektionerna stöda kompetensutvecklingen inom studiehandledningen och vägledningen. Dessutom kommer enheten att föra diskussionen om studiehandledarutbildningen och en eventuell vägledarutbildning vidare.